

Rickard L Sjöberg, med dr, AT-läkare, Centrum för klinisk forskning, Uppsala universitet, Centrallasarettet, Västerås Rickard.Sjoberg@ltv.se

Satanistiska ritualmord och övergrepp mot barn

– evidensbaserad kontra ideologi

II Föreställningar om välorganiserade, vittförgrenade satanistiska nätverk som involverar barn i perversa, sexuella aktiviteter och kannibalistiska ritualmord uppstod i Central-europa under tidigare delen av 1400-talet [1] och har beskrivits som den mörka sidan av renässansen, reformationen och den vetenskapliga revolutionen [2].

Rädslan för dessa sekter nådde sin kulmen under de »tidigmoderna europeiska häxförföljelserna« [2, 3] men dröjde sig kvar i bl a delar av Sverige fram emot senare delen av 1800-talet [4, 5].

Sedan början av 1980-talet har nya rykten om denna typ av grupper tagit fart, och kanske fenomenet denna gång bäst beskrivs som den mörka sidan av mötet mellan den nordamerikanska kristna högern och vår tids utvecklade medvetenhet om det moraliska värdet i att skydda barn mot sexuella övergrepp [6].

Systematiska, nationella undersökningar i Storbritannien och USA av hundratals anklagelser av detta slag, vilka i sin tur innehållit uppgifter om tusentals mord, har nämligen funnit att okontroversiella indicier på att mord ägt rum, såsom saknade individer eller döda kroppar, genomgående saknas i denna typ av fall [7-9].

Även om offentliggjorda, nationella undersökningar av detta slag så vitt känt saknas i Sverige tycks resultaten av de enskilda svenska polisutredningar, som blivit mer eller mindre kända genom medierna, genomgående följa samma mönster.

Sansade bedömare anser att ryktena saknar grund

Naturligtvis är det möjligt att förklara denna avsaknad av bevis med skickligheten hos de sammansvurna och deras stora möjligheter att använda högt uppsatta kontakter inom polis, rättsväsende eller till och med regering. Det har vidare framhållits att man i många fall funnit svårvärderade bevis, t ex att grästovor på misstänkta begravningsplatser ser ut att kunna ha flyttats.

Man kan vidare konstatera att det i det enskilda fallet ofta kan vara svårt att konklusivt bevisa att händelser av detta slag aldrig förekommit [10, 11].

Trots dessa invändningar har de flesta sansade anglosaxiska bedömare, även bland dem som ser som sin livsuppgift att kämpa mot övergrepp mot barn, kommit fram till slutsatsen att det saknas fog för antaganden om att Västeuropa och Nordamerika är infiltrerade av omfattande mäktiga nätverk, som regelbundet begår stora mängder systematiska, satanistiska, rituella barnmord [7, 12].

I stället antyder fenomenet med massanklagelser om satanistiska, rituella övergrepp att mord och övergreppsanklagelser vid en förfärande mängd tillfällen kan ha riktats mot mer eller mindre oskyldiga individer.

Sammanfattat

Systematiska studier tyder på att anklagelser om satanistiska ritualmord under senare år ofta varit oggrundade.

Det är såväl viktigt som möjligt att utreda frågor som rör övergrepp mot barn utan att falska anklagelser skapas eller uppmuntras.

Forskning om övergrepp mot barn värderas alltför ofta utifrån ideologiska snarare än vetenskapliga kvaliteter.

Detta inbjuder i sin tur till skrämmande paralleller till tidigmodern europeisk tid där många oskyldiga individer på basis av vittnesmål av barn eller torterade misstänkta, anklagades för samma typ av brott [1-3, 13].

Vi har idag en relativt god vetenskaplig bas för påståendet

Forskare som vågar sig in på denna policyskapande arena tvingas således lätt in i en position där de behöver försvara dels sin existens, dels legitimiteten i ett forskningsbaserat förhållningssätt till barnvittnesmål eller övergrepp mot barn genom att i större eller mindre utsträckning anpassa resultat och/eller budskap till det för tillfället ideologiskt gångbara snarare än det vetenskapligt hederliga och korrekta.

att sexuella övergrepp mot barn är skrämmande vanliga [14] och att sådana övergrepp, förutom att de måste anses moraliskt stötande utifrån den kränkning drabbade individer utsätts för, också leder till ökad risk för utvecklande av en rad psykosociala problem [15, 16].

Experimentell forskning ger oss även goda skäl att förmoda att små barn, även om de ofta kan visa stor ovilja mot att berätta för främmande människor om denna typ av upplevelser [17], är fullt kapabla att lämna korrekta och användbara uppgifter om starkt stressande och integritetskänsliga händelser om de uppmanas till fritt berättande utan ledande frågor eller annan suggestion [18, 19].

Om den tolkning av 1980- och 1990-talens massanklagelser om satanistiska, rituella övergrepp som blivit bestående i den anglosaxiska världen är riktig innebär fenomenet dock att även felaktiga anklagelser och felaktiga vittnesuppgifter om extrema övergrepp mot barn är teoretiskt möjliga.

Detta innebär i sin tur att verksamheten med att gräva fram denna typ av vittnesuppgifter är betydligt mer grannliga och kräver en högre grad av professionalitet och förankring i evidensbaserad kunskap än vad många kanske hoppats skulle vara fallet.

Känslomässiga utspel i stället för evidensbaserad kunskap

I en studie av debatten om sexuella övergrepp beskrev kontroversforskarna Hallberg och Rigne [20] ett intryck av att den svenska debatten inom området »stängdes« mot slutet av 1990-talet, dvs att grupper som företräder kritiska synpunkter och forskningsbaserad argumentation i allt större utsträckning marginaliserades av myndigheter, t ex Socialstyrelsen, och att de därmed också så småningom tystnade.

Kanske skulle man lite tillspetsat kunna säga att debatten inom området kommit att struktureras så att känslomässiga och ideologiska utspel kring barn som utsatts för övergrepp ofta kommit att få företräde framför evidensbaserad kunskap när det gäller skapande av normerande officiell policy. Forskare som vågar sig in på denna policyskapande arena tvingas således lätt in i en position där de behöver försvara dels sin existens, dels legitimiteten i ett forskningsbaserat förhållningssätt till barnvittnesmål eller övergrepp mot barn genom att i större eller mindre utsträckning anpassa resultat och/eller budskap till det för tillfället ideologiskt gångbara snarare än det vetenskapligt hederliga och korrekta.

Under våren 2005 gav massmedier, inte minst undersökande journalister vid Sveriges Television, dessa omständigheter ny belysning genom att beskriva flera svenska fall. Obesvisade anklagelser och föreställningar om välorganiserade och vittförgrenade satanistiska nätverk som involverar barn i perversa, sexuella aktiviteter och kannibalistiska ritualmord hade där mer eller mindre uttalat understötts och eldats på av representanter för det officiella samhället.

Misstanken har i dessa sammanhang väckts av att såväl ledande företrädare för kvinnojourserna som de »experter« på övergreppsfrågor som regeringen regelmässigt anlitar på ideologiska grunder ställt sig avvisande till möjligheten att falska anklagelser om satanistiska övergrepp över huvud taget kan förekomma.

Risk för samhällelig »backlash«

Även om man naturligtvis inte vill tro att detta är sant är misstanken i sig en skrämmande illustration av de problem som riskerar att uppstå när politiska beslut baseras på forskning som selekteras utifrån ideologisk renlärighet och föregiven feministisk förankring snarare än utifrån de principer som normalt tillämpas inom vetenskapens eget värdesystem.

Avsikterna med att tillämpa ett sådant förhållningssätt kan naturligtvis vara en god vilja att skydda utsatta kvinnor och

barn mot vad man uppfattar som strukturellt fientliga krafter inom den traditionella forskningen. Samtidigt illustrerar dock erfarenheterna från jakten på misstänkta satanistiska nätverk i den anglosaxiska världen att en till samhällspolicy upphöjd rädsla för evidensbaserat omhändertagande av övergreppsutsatta individer i själva verket riskerar att skapa personliga tragedier för dem man önskar hjälpa. På sikt skymtar också risken för ett slags samhällelig »backlash« mot alla former av professionellt och seriöst engagemang till skydd för övergreppsoffer.

Förhoppningsvis tycker även regeringen, kvinnojourserna och Socialstyrelsen att detta vore en trist utveckling.

*

Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.

Referenser:

7. Bottoms BL, Shaver PR, Goodman GS. An analysis of ritualistic and religion-related child abuse allegations. *Law Hum Behav* 1996;20:1-34.
13. Sjöberg RL. The outbreak of mass allegations of Satanist child abuse in the parish of Rättvik, Sweden, 1670-71: Two texts by Gustav J Elvius. *History of Psychiatry* 2004;15:477-87.
15. Putnam FW. Ten-year research update review: Child sexual abuse. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 2003;42:269-78.
17. Sjöberg RL, Lindblad F. Limited disclosure of child sexual abuse in children whose experiences were documented by videotape. *Am J Psychiatry* 2002;159:312-4.
19. Sjöberg RL, Lindholm T. A systematic review for children's memories for voiding cysto-urethrogram. *European Child Adolesc Psychiatry* 2005;14:104-5.

I Läkartidningens elektroniska arkiv
<http://lakriv.lakartidningen.se>
är artikeln kompletterad med fullständig referenslista